

TRIBUNAL GĦAL TALBIET ŻĠĦAR

ĠUDIKATUR
DR MICHELA SPITERI LL.D.

Seduta ta' nhar il-Ġimgħa, 12 ta' Novembru 2021

Kawża Numru: 5/2017 (MS)

Tarsons Limited

vs

Grace Camilleri

It-Tribunal

Ra l-avviż tas-soċjeta' attriċi ipprezentat fit-23 ta' Jannar 2017 fejn talbet lil dan it-Tribunal jikkundanna l-konvenuta tħallasha l-ammont ta' elf ħames mija u sebghin Euro (€1,570), rappreżentanti bilanċ ta' xogħol tal-irĥam għal qabar li saru fuq talba u struzzjonijiet tagħha stess u dan kif jirriżulta minn kopja tal-istatament hawn anness. (Dok A)

Bl-interessi bir-rata ta' tmienja fil-mija mit-22 ta' Diċembru 2012 sad-data tal-pagament.

Bl-ispejjes.

Ra r-risposta tal-konvenuta ipprezentata fil-15 ta' Frar 2017 fejn eċċepiet:

Fl-ewwel lok u in linea preliminari s-soprassesjoni tat-Tribunal stante li l-materja mertu ta' dan l-Avviż kienet ġia ġiet riferita mill-esponenti lit-Tribunal għal Talbiet tal-Konsumatur qabel ma ġew intavolati dawn il-proċeduri u dan skond

kif tikkonferma l-irċevuta tal-ħlas għall-Avviż tat-talba quddiem it-Tribunal tal-Konsumatur hawn anness u mmarkata Dok A.

Fit-tieni lok u mingħajr preġudizzju għal-premess it-talbiet tas-soċjeta attriċi huma infondati fil-fatt u fid-dritt stante li x-xogħolijiet ma sarux skond kif miftiehem bejn il-partijiet preċiżament skond ir-ritratt li ġie mgħoddi lis-soċjeta' attriċi mill-konvenuta; parti mix-xogħol li kien ordnat ma sarx u x-xogħol li ġie esegwit ma sarx skond l-arti u s-sengħa.

Salv eċċezzjonijiet ulterjuri fid-dritt u fil-fatt.

Ra l-atti kollha tal-proċess.

Ra illi fit-23 ta' Marzu 2017, it-Tribunal, diversament kompost, ċaħad l-ewwel eċċezzjoni tal-konvenuta u ordna l-prosegwiment tal-kawża.

Ra illi fil-21 ta' April 2017, it-Tribunal diversament kompost, inħatar il-perit George Cilia biex jaċċedi fuq il-qabar in kwistjoni, jisma l-partijiet bil-ġurament, jikkonstata x-xogħol li sar, jieħu konjizzjoni tat-talba fid-dawl tal-eċċezzjonijiet u jirrelata sas-seduta li jmiss.

Ikkunsidra

Illi rriżulta mill-provi u mhux kontestat illi s-soċjeta' attriċi ġiet inkarigata mill-konvenuta biex tagħmel xogħol ta' irħam (lapida) għal qabar, u dan skond ftehim esebit (Dok A). Skond il-ftehim, il-prezz kollu tax-xogħol kien ta' tlett elef mija u erbgħin Euro. Mal-ftehim il-konvenuta ħallset depożitu ta' nofs il-prezz tax-xogħol u għalhekk kien għad fadal bilanċ tan-nofs l-iehor - u cjoe €1,570 Euro. Permezz ta' dawn il-proċeduri, s-soċjeta' attriċi qiegħdha titlob lil dan it-Tribunal jikkundanna l-konvenuta tħallas il-bilanċ dovut. Min-naħa tagħha, l-konvenuta qiegħda tirrifjuta li tħallas l-ammont, peress illi stond hi, x-xogħolijiet ma sarux skond dak miftiehem u dak li sar, ma sarx skond l-arti u s-sengħa.

Ikkunsidra

Illi t-Tribunal għandu quddiemu rapport imħejji mill-perit tekniku George Cilia li zamm tlett seduti, sema' x-xhieda u aċċeda fuq il-post.

Il-konsiderazzjonijiet u l-konkluzjonijiet tar-rapport ser jiġu riprodotti hawnhekk:

“Il-ftehim li sar bil-miktub bejn Tarsons Ltd u Gracie Camilleri huwa pjuttost xott mid-dettalji li huma ħafna mis-sors ta' din il-kwistjoni. Madankollu huwa importanti li wieħed jinnota li dan il-ftehim kien iffirmit minn naħa tal-konvenuta u l-kontenut tiegħu għandu jiggwida parti mid-deċiżjoni.

L-ewwel sors tal-problema joħroġ mill-fatt li l-ftehim sar fuq ritratt ta' monument iehor eżistenti. Filwaqt li ritratt huwa indikattiv, mhux konklussiv għal dawk li huma qisien. Għal min ma jkunx ra il-monument tar-ritratt fizikament fuq il-post, wieħed immedjatament jikkonkludi li il-wieqfa mhix preċiżament rettangolari. Anke l-orġinali li jiena fittixt u rajt personalment biex nipprova nifhem is-sitwazzjoni għandu l-parti ta' fuq tal-wieqfa mhix orizzontali. Din kompliet ikkomplikat il-perspettiva tar-ritratt u allura huwa faċli ħafna li tinterspretaħ kif fil-fatt ġiet interpretat.

Jekk il-klijenti (konvenuta) kienu ċari fil-ħsieb tagħhom dwar il-forma eżatta tal-monument misshom insistew għal drawing tekniku qabel ma jsir il-ftehim u mhux sketch wara l-ftehim. Verament li dan ma sarx u għalhekk kompli naqqas miċ-ċertezza ta' dak li wieħed kien qed jistenna mix-xogħol.

Jekk xejn, ix-xogħol li sar kien fidil “iżzejjed” għar-ritratt, fis-sens li l-forma aħħarija tal-wieqfa tirrelata intrinsikament mar-ritratt offrut mill-klijenta. Barra minn hekk wieħed ukoll jinnota li jeżistu monumenti ta' disinn simili bil-wieqfa mhux rettangolari u din il-forma rettangolari kellha tkun emfasizzata min-naħa tal-konvenuta jekk kienet daqshekk importanti għaliha.

Mix-xhieda jidher li l-konvenuta żaret ix-xogħol diversi drabi kemm waħidha jew ma' oħrajn u d-differenzi li qed jissemmew bħala r-raġuni għaliex qed jinżamm il-bilanċ tal-ħlas milli jsir kienu ċarament viżibbli waqt ix-xogħol kien fil-ħanut

qabel ma dan tqiegħed fiċ-ċimiterju. Dawn ma intervjenux biex ix-xogħol jieqaf u ma jitqiegħedx fil-post.

L-unika parti tal-monument li possibilment ma kenitx mocked-up, kien is-salib u l-posizzjoni tiegħu. Mix-xhieda joħroġ li l-attur offra li jidritta l-posizzjoni ta' dan is-salib. Il-konvenuta ma tatx risposta jekk dan riditux.

Issem mew ukoll iċ-ċanfrini differenti fuq il-partijiet differenti tal-monument. Dan huwa fatt, iżda d-disinn tal-monument u l-integrità tiegħu ma tiddependix minn dawn iċ-ċanfrini partikolarment meta tqis il-kultur iswed tal-granti li effettivament jelimina l-kuntrast li joħolqu dellijiet li jirrendu dawn iċ-ċanfrini li jinqraw mod faċli. Dawn wkoll kienu jidhru fil-ħanut tax-xogħol u ma jidhirx li ngibdet l-attenzjoni għalihom qabel ma dawn twaħħlu.

It-talba 'Madonna ta' Pinu itlob Għalina' fuq il-wieqfa jidher li ma kenitx mixtieqa. Din is-sitwazzjoni inqhatat spjegazzjoni għaliex din ma kenitx mixtieqa. L-attur ma ċaħadx li din it-talba ma kenitx mixtieqa. Anke r-ritratt li nqħata bħala 'mudell' għax-xogħol ma fihx talba. (sottolinear tat-Tribunal)

Dwar il-vażuni u l-fanal jidher li ma kienx hemm qbil dwarhom mill-bidu nett minħabba li l-klijenta ma għoġobha xejn minn dak li kellu fil-ħanut tax-xogħol u għalhekk offrielha li jwaħħal vażuni u fanal li tixtri mingħand haddieħor. Ćarament dawn ma kienux parti mill-ordni għax il-problema ma qamitx wara li sar il-ftehim imma fil-mument li kien qiegħed isir il-ftehim.

Konkluzjoni

Meta tieħu f'konsiderazzjoni l-punti imsemmija aktar 'il fuq, kunsiderazzjonijiet dwar il-kontribuzzjoni kemm tal-attur u tal-konvenuta għall-kwistjoni mertu tal-kawża, soluzzjoni għal din il-kwistjoni għandha tkun billi:

Mill-bilanċ tal-ħlas li fadal (1,570) għandu jitnaqqas ammont ta' 15% (jigifieri €235.50) u għalhekk il-ħlas dovut għandu jkun ta' €1334.50.

Barra minn hekk l-offerta li s-salib ikun iddrittata hija possibbli u għandha tkun sostnuta bħala parti minn din il-konklużjoni. Jekk il-konvenuta taċċetta dan, għandu jsir mingħajr żieda ta' ħlas u fi żmien 30 jum mill-konklużjoni tal-każ. Jekk is-sinjura Camilleri ma tridx dan, is-salib għandu jibqa' kif inhu mingħajr kumpens dovut minn naħa jew oħra. Huwa rakkomandat li t-Tribunal għandu jistabilixxi x-xewqa tas-sinjura Camilleri dwar dan qabel il-konklużjoni tal-każ.

Dwar it-talba fuq il-wieqfa, din tista' tkun solvuta billi ssir qoxra tal-granit iswed tal-istess materjal tal-monument u din titwaħħal b'mod li tgħatti t-talba. Jekk il-konvenuta taċċetta dan, għandu jsir mingħajr żieda ta' ħlas u fi żmien 30 jum mill-konklużjoni tal-każ. Jekk is-sinjura Camilleri ma tridx dan, it-talba għandha tibqa' kif inhi mingħajr kumpens dovut minn naħa jew minn oħra. Huwa rakkomndat li t-Tribunal għandu jistabilixxi x-xewqa tas-sinjura Camilleri dwar dan qabel il-konklużjoni tal-każ.

Ikkunsidra

Illi fis-seduta tat-2 ta' Ottubru 2020, il-kawża giet differita għal informazzjoni ulterjuri fuq il-konklużjonijiet u s-suggerimenti tal-perit tekniku fir-rigward il-konvenuta. Pero' l-konvenuta qatt ma reggħet dehret u qatt ma tat xi indikazzjoni li kienet lesta li taċċetta s-suggerimenti proposti mill-perit tekniku. Lanqas ma sar talba għal periti addizzjonali min-naħa tal-konvenuta jew talba biex tressaq nota ta' kritika għall-imsemmi rapport.

Illi skont l-artikolu 681 tal-Kapitolu 12, il-Qorti (f'dan il-każ Tribunal) ma hijiex tenuta jew marbuta li taċċetta l-konklużjonijiet tar-rapport peritali kontra l-konvinzjoni tagħha nnifisha. *“Dan pero` ma tistax tagħmlu b'mod legġer jew kapriċċjuż. Il-konvinzjoni kuntrarja tagħha kellha tkun ben informata u bażata fuq raġunijiet li gravement ipogġu fid-dubbju dik l-opinjoni teknika lilha sottomessa b'raġunijiet li ma għandhomx ikunu privi mill-konsiderazzjoni tal-aspett tekniku tal-materja taħt eżami”* – [Philip Grima v. Carmelo Mamo et nomine, Appell, 29 ta' Mejju 1998].

Anzi, gie wkoll sewwa ritenut illi *“f’ċirkostanzi bħal dawn ikun prużuntuz għall-ġudikant illi jiddipartixxi bla raġuni verament valida mir-relazzjoni peritali. Dan mhux biss għax ma kellux il-meżzi għad-disposizzjoni tiegħu biex serenament jinoltra ruħu fl-aspetti teknici tal-meritu, imma wkoll għaliex neċessarjament tkun tonqsu dik il-konoxxenza meħtieġa biex, b’mod kritiku, jasal għal konvinċiment divers minn dak li jkunu waslu għalih l-esperti minnu nominati”* – [Benjamin Camilleri *nomine* v. Charles Debattista *nomine*, Appell, 9 ta’ Frar 2001).

Ikkunsidra

Illi in suċċint, l-ilmenti tal-konvenuta (u r-raġuni għaliex hi ma tridx tħallas l-attur il-bilanċ dovut) huma s-segwenti:

1. Is-salib kien immejjel u ma twaħħalx fil-presenza tal-konvenuta.
2. It-talba ‘Madonna ta’ Pinu itlob għalina’ fuq il-wieqfa ma kenitx mixtieqa mill-konvenuta.
3. Il-vażuni u l-fanal, li kienu parti mill-prezz, ma tpoġġewx.

Illi għal dak li jirrigwarda l-ewwel ilment - li s-salib ma twaħħalx dritt, it-Tribunal jaqbel mal-espert li r-ritratt provdut mill-konvenuta ma kienx ċar biżżejjed u kien faċli li jiġi misinterpretat. In eskussjoni, il-perit spjega li l-ftehim sar fuq ritratt ta’ monument eżistenti, liema ritratt kellu perspettiva angulata u l-lapida inħadmet skond ir-ritratt provdut. It-Tribunal jaqbel li kien hemm element ta’ traskuraġni kemm mill-attur kif ukoll mill-konvenuta, jew kif qal tajjeb l-espert ‘kulhadd kellu l-kontribuzzjoni tiegħu’. Pero’ fl-aħħar mill-aħħar, xogħol professjonali jirrikjedi li l-attur kellu jmur fuq il-post u jara l-originali u mhux joqgħod biss fuq ritratt meħud minn diletant anke jekk il-konvenuta naqset meta ma insistietx li dan isir. L-attur jammetti illi uża biss ir-ritratt u li ma marx jara l-monument originali. (fol 66). Fl-aħħar mill-aħħar, it-Tribunal jidhirlu li kien sta għall-attur illi jara l-affarijiet tiegħu sew peress li “the buck stops with him”, u kif qal il-perit fl-eskussjoni l-attur ‘għandu jieħu tagħlima minn din.”

Jibqa' pero' l-fatt li s-salib twaħħal mill-attur qabel ma ġiet infurmata l-konvenuta u għalhekk kontra l-ftehim li kellhom. Fix-xhieda tiegħu l-attur jammetti illi l-konvenuta sabitu mwaħħal hemm (fol 66). L-attur offra illi jidritta s-salib u dan kien ukoll parti mir-rakomandazzjoni tal-perit, pero' din l-offerta ma ġietx aċċettata mill-konvenuta. Skond Alfio Camilleri, ir-raġel tal-konvenuta, jekk is-salib jidritta, joħroġ barra mill-irħama (fol 68). U skond l-attur, kieku tagħmlu dritt, il-kitba u l-Madonna ta' Pinu u kollox ma kienx jibqa' jidher kollu. (fol 81).

Illi għal dak li jirrigwarda t-tieni ilment, li l-talba ma kenitx mixtieqa mill-konvenuta, hawnhekk zgur ma kienx hemm lok għall-misinterpretazzjoni jew ebda kontribuzzjoni min-naħa tal-konvenuta. Sar żball u ta' dan kien jaħti biss l-attur, li talab skuża u anke talab maħfra.

L-attur spjega li dak iż-żmien hu kien qed jaħdem fuq żewġ lapidi fejn xulxin u hemmhekk sar l-iżball. Pero' skond hu, l-konvenuta aċċettat it-talba. Fix-xhieda tagħha, l-konvenuta tinsisti li hi qatt ma riedet talba u ma kellhiex għażla għaliex beda jgħajjat u qalilha "tiġinix bil-paroli." (fol 91 u 92). Fil-konklużjoni tiegħu l-perit offra soluzzjoni għal dan billi ssir qoxra tal-granit iswed tal-istess materjal tal-monument u din titwaħħal b'mod li tgħatti t-talba u dan a spejjes tal-attur. Din il-proposta ma ġietx aċċettata mill-konvenuta.

Illi għal dak li jirrigwarda t-tielet ilment, u cjoe' li l-vażuni u l-fanal kienu parti mill-prezz u ma tpoġġewx, l-attur u t-tifel tiegħu Josef Cremona iġhidu li dawn ma kienux inkluzi fil-ftehim u kellha tixtrihom hi stess mingħand Rapa. (fol 23, 67), filwaqt li l-konvenuta tgħid li l-vażuni u l-fanal kienu parti mill-prezz. Apparti l-fatt illi l-ftehim bilkemm jinftiehem, ma hemm xejn miktub dwar vażuni u fanal u kwindi t-Tribunal mhux ser jikkunsidrahom għall-finijiet ta' dan l-ilment.

Ikkunsidra

Illi t-Tribunal, filwaqt illi jaqbel essenzjalment mal-konklużjonijiet tal-perit tekniku, ma jistax jaqbel li "jekk il-konvenuta ma taqbilx li s-salib għandu jidritta u ma taqbilx li għandu jkun hemm irħama sewda biex tgħatti t-talba, dan allura

jfisser illi dawn huma aċċettabbli.” Fl-ahhar mill-ahhar il-konvenuta ma reditx it-talba, dan ġie ppruvat mix-xhieda u l-konvenuta għandha kull dritt li ma taċċettax illi t-talba titgħatta, kif għandha kull dritt ma taċċettax illi s-salib jidritta, anke in vista ta’ dak li qalu Alfio Camilleri u l-istess attur f’dan ir-rigward. Pero’ kuntrarjament ta’ dak li qal l-espert, it-Tribunal jidhirlu li dawn l-iżbalji għandhom jiġu riflessi f’kumpens u fl-ammont li għandu jitnaqqas mill-ammont dovut.

Illi l-perit ikkonkluda illi tan-nuqqasijiet u l-kontribuzzjoni tal-attur, għandu jkun hemm tnaqqis ta’ €15% tal-bilanċ li fadal. It-Tribunal jidhirlu li jekk saru żbalji, dawn sar fuq ix-xogħol kollu, u mhux fuq parti minnu jew nofsu. Pero’ jibqa’ l-fatt illi l-ammont li qed jintalab huwa €1570.00.

Mehud kollox in konsiderazzjoni, t-Tribunal jidhirlu illi kien iktar ġust jekk l-ammont ta’ 30% (minflok €15%) jitnaqqas mill-bilanċ li fadal. Dan ifisser illi l-ammont li għandu jitnaqqas huwa $30\% \times 1570 = €471.00$ u l-hlas dovut għandu jkun ta’ €1099.00. (1570 - 471).

Għal dawn il-motivi, jaqta’ u jiddeċiedi illi jilqa’ parzjalment it-talba tas-soċjeta’ attriċi u jikkundanna lill-konvenuta tħallasha l-ammont ta’ elf u disgħa u disgħin Euro. (€1099.00).

Bl-ispejjes għandhom jibqgħu bla taxxa.

(ft) Michela Spiteri

Gudikant

(ft) Daniel Sacco

Deputat Registratur

Vera Kopja

Ghar-Registratur